

2018
Economics – II (Optional)
- अर्थशास्त्र - II (वैकल्पिक)

Standard : Degree
स्तर : पदवी

Total Marks : 200
एकूण गुण : 200

Nature : Conventional
स्वरूप : पारंपारिक

Duration : Three hours
कालावधी : 3 तास

N. B. :
सूचना :

- 1) Answers must be written either in English or in Marathi.
उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.
- 2) Question No. 1 is compulsory. Of the remaining questions, attempt **any four** selecting one question from **each section**.
प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य आहे. उर्वरित प्रश्नांमधून कोणतेही चार सोडवा पण प्रत्येक विभागातून एक प्रश्न निवडून सोडविणे आवश्यक आहे.
- 3) Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.
उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
- 4) Number of optional questions up to the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.
ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे, तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.
- 5) Credit will be given for orderly, concise and effective writing.
नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.
- 6) Candidates should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he / she will be penalised.
उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.
- 7) For each slab of 10, 15 and 20 marks, the examinee is expected to write answers in 125, 175 and 250 words respectively.
प्रत्येकी 10, 15 आणि 20 गुण असलेल्या प्रश्नांची उत्तरे परिक्षार्थीकडून अनुक्रमे 125, 175 आणि 250 शब्दांमध्ये अपेक्षित आहेत.
- 8) In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.
कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

P.T.O.

1. Answer any four of the following questions (10 marks each)
खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे द्या . (गुण प्रत्येकी 10)
- a) Explain the contribution of B. R. Ambedkar to Indian economics.
डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या संदर्भात स्पष्ट करा. (10)
- b) What are the causes of small agriculture holdings in India ? What steps can be taken to increase the size of holding?
भारतातील शेतजमीनीच्या लहान आकारमानाची कारणे सांगून शेतजमिनीचे आकारमान किफायतशीर राखण्याच्या दृष्टिने कोणत्या उपाययोजना शक्य आहेत. (10)
- c) What are the effects of child labour ? Suggest responsive measures to overcome problems of child labour in India.
भारतातील बालमजुरांचे दुष्परिणाम सांगा . बालमजुरांवर प्रतिबंध घालण्यासाठी उपाययोजना सूचवा. (10)
- d) India is moving swiftly towards decentralised planning. Explain its chief merits.
भारताची वाटचाल वेगाने विकेंद्रीत नियोजनाकडे होत आहे. त्याचे प्रमुख फायदे लिहा. (10)
- e) What are the items of income and expenditure of local self Government institutions during 2004-2005 in Maharashtra. what is the trends of Government grants in total receipts of Gram panchayats since 1995-96.
महाराष्ट्रातील पंचायत राज संस्थांच्या सन 2004-2005 मधील उत्पन्न व खर्चाच्या बाबी कोणत्या ? सन 1995-96 पासून ग्रामपंचायतीच्या एकूण जमेतील शासकीय अनुदाने याविषयीची प्रवृत्ती विषद करा. (10)

SECTION A

विभाग A

2. Answer the following sub questions
खालील उप प्रश्नाची उत्तरे द्या .
- a) (i) " British colonialism is alone responsible for the economic backwardness of India " comment upon the statement in the light of India's experience since Independence.
'भारताच्या आर्थिक मागासलेपणास ब्रिटिशांचा वसाहतवाद जबाबदार आहे ' भारताच्या स्वातंत्र्यप्राप्तीनंतरच्या अनुभवाच्या आधारे यावर भाष्य करा. (05)
- (ii) Discuss the trends in the incidence of poverty in India.
भारतातील दारिद्र्याचे कमी झालेले प्रमाण यावर चर्चा करा. (05)
- b) Suggest suitable police strategy for employment generation in India.
भारतातील रोजगार निर्मितीकरिता व्यूहरचनात्मक उपाय सूचवा . (10)

c) Explain the Role of foreign Direct Investment (FDI) in Maharashtra. (10)

भारतातील विदेशी गुंतवणूकीची भूमिका स्पष्ट करा.

d) Discuss the work participation rates and the occupation structure of Maharashtra during the period 1991-2001.

सन 1991 पासून 2001 पर्यंतच्या कालावधीतील महाराष्ट्रातील श्रमशक्ती सहभाग दर आणि व्यावसायिक रचना यावर चर्चा करा. (10)

3 Answer the following sub questions

खालील उप प्रश्नाची उत्तरे द्या .

a) (i) Appraisal of Gandhian Ideas of Economic systems.

गांधीजींच्या आर्थिक विचारांचे मूल्यमापन करा.

(05)

(ii) Explain briefly the Gender Empowerment measure in India.

Highlight Indias Global position on Gender Development as shown in the Human Development Report, 2006.

(05)

भारतातील लिंग सुधारणा मापनाविषयीचे उपाय स्पष्ट करा. सन 2006 च्या मानवी विकास अहवालानुसार लिंगनिहाय मानवी विकासाच्या बाबतीत भारताचे जागतिक क्रमवारीतील स्थान स्पष्ट करा.

b) According to the planning commission the focus of the Ninth plan can be described as 'Growth with social Justice and Equity' How does the plan justify it.

(10)

नियोजन मंडळाच्या मते नववी पंचवार्षिक योजना 'वृद्धीसह सामाजिक न्याय आणि समानता' विषद करते. प्रत्यक्षात या योजनेत ते कितपत साध्य झाले.

c) Review the progress of Industrial Investment in Maharashtra since 1991 upto 2006.

(10)

1991 ते 2006 पर्यंत महाराष्ट्रातील औद्योगिक गुंतवणूकविषयीच्या प्रगतीचे परीक्षण करा.

d) Describe the progress of Co-operative movement in Maharashtra and explain the role of primary agriculture credit societies in the disbursement of short term agricultural credit.

(10)

महाराष्ट्रातील सहाकारी चळवळीची प्रगती विषद करा. शेतीला अल्पकालीन वित्तपुरवठा करण्यात प्राथमिक कृषि सहाकारी पतपुरवठा संस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.

SECTION B**विभाग B**

Answer the following sub questions

खालील उप प्रश्नाची उत्तरे द्या .

4

a) Explain with examples the role of agriculture in promoting economic development. (10)

आर्थिक विकासातील शेतीची भूमिका विविध उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

b) Explain the impact of the new agriculture strategy on regional inequalities in India. (10)

भारतातील प्रादेशिक विषमतेवरील नवीन शेतीविषयक धोरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

c) Discuss the importance of irrigation for agricultural development. What problems have been faced by the government in expanding irrigation facilities in India. ? (10)

शेतीविकासात जलसिंचनाचे महत्व यावर चर्चा करा. भारतात जलसिंचन सुविधांच्या विस्तारासंदर्भात सरकारला कोणत्या अडचणी भेडसावत आहेत ?

d) (i) Why have separate special programmes been launched in the country since the seventies for the development of rural areas ? (05)

1970 नंतर देशात ग्रामीण भागाच्या विकासाकरिता स्वतंत्र विशेष कार्यक्रम का आखण्यात आले. स्पष्ट करा.

(ii) Explain the impact of W.T.O. on agricultural trade. (05)

शेतीव्यापारावरील जागतिक व्यापार संघटनेचे परिणाम स्पष्ट करा.

5 Answer the following sub questions

खालील उप प्रश्नाची उत्तरे द्या .

a) Describe interdependence between agriculture, industry and service sectors. (10)

शेती, उद्योगधंदे आणि सेवाक्षेत्र यांचे एकमेकांवरील अवलंबित्व विषद करा.

b) What are the sources of agricultural credit in India? Briefly comment on their relative importance at the present. (10)

भारतातील कृषि वित्तपुरवठ्याचे मार्ग सांगा. सद्यस्थितीत त्यांचे तुलनात्मक महत्व यावर भाष्य करा.

c) State the area and production of main horticultural crops in Maharashtra since 1991 upto 2005. (10)

1991 ते 2005 पर्यंत महाराष्ट्रातील प्रमुख फळपिकांखालील क्षेत्र व त्यांचे उत्पादन याविषयी स्पष्टीकरण द्या.

- (d) (i) A good and efficient transport system is essential for socio-economic development of a country Explain? **05**
देशाच्या सामाजिक - आर्थिक विकासाकरिता उत्तम आणि कार्यक्षम वाहतुक आवश्यक आहे स्पष्ट करा.
- (ii) Write a note on development in the field of biotechnology? **05**
जैवतंत्रज्ञानाचा विकास यावर टीप लिहा.

Section C

विभाग क

6 Answer the following sub questions :
खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- (a) What are the recent trends in the different areas of the services sectors in India? **10**
भारतात विविध व्यवहारांमधील अलिकडील काळातील सेवा क्षेत्राचा कल स्पष्ट करा.
- (b) (i) The new Industrial policy, 1991 was announced as a part of the liberalization. Discuss the main features of the NIP 1991? **05**
उदारीकरणाचा एक भाग म्हणून नवीन औद्योगिक धोरण १९९१ जाहीर करण्यात आले. या धोरणाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांवर चर्चा करा.
- (ii) Outline the causes of uneven growth rates in the industrial sector after 1991? **05**
१९९१ नंतर औद्योगिक क्षेत्रातील अनिश्चित वृद्धीदराची कारणे विशद करा.
- (c) Explain the recent changes in monetary management in India? **10**
भारतातील अलिकडील काळात चलनविषयक व्यवस्थापनात झालेले बदल स्पष्ट करा
- (d) Discuss the problems faced by the Indian Railways what measures have been adopted by the Government to improve this sector? **10**
भारतीय रेल्वेच्या समस्यांवर चर्चा करा. या क्षेत्राच्या प्रगतीकरिता शासनाने केलेल्या उपाययोजनांचा आढावा घ्या.

7 Answer the following sub questions :
खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- (a) Discuss the policies and measures taken by the government for the development of the small scale sector ? **10**
लघुउद्योग क्षेत्राच्या विकासाकरिता शासनाची धोरणे व आणि उपाययोजना यावर चर्चा करा.
- (b) (i) Explain the causes of industrial sickness in India? **05**
भारतातील औद्योगिक आजारपणाची कारणे स्पष्ट करा.
- (ii) What are the main Industrial Finance Institutions operating in India Explain briefly? **05**
भारतातील प्रमुख औद्योगिक वित्त संस्था कोणत्या ? सविस्तर स्पष्ट करा
- (c) Discuss the price trends during the planning period. Examine the impact of money supply increases on the general price level? **10**
नियोजन कालावधीत किंमतीमधील बदलांविषयीचा कल यावर चर्चा करा. सर्वसाधारण किंमत पातळीतील वाढ हा पैशाच्या पुरवठ्याचा परीणाम आहे. परीक्षण करा.

- (d) Discuss the policy measures undertaken for the development of water transport and ports in India? **10**
 भारतातील जलवाहतूक आणि बंदरे यांच्या विकासाकरिता आखण्यात आलेल्या धोरणात्मक उपाययोजनांवर चर्चा करा.

Section D

विभाग ड

- 8 Answer the following sub questions :
 खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा.
- (a) (i) What are the various objectives of economic planning in India ? Explain
 भारतातील आर्थिक नियोजनाची विविध उद्दिष्टे कोणती स्पष्ट करा. **05**
- (ii) Examine the different development strategies adopted during
 the plan period on Indian economy ? **05**
 भारतीय अर्थव्यवस्थेत नियोजन कालावधीत आखण्यात आलेल्या विविध विकास
 व्यूहरचनांविषयी परीक्षण करा.
- (b) Describe the role of planning commission for economic planning ?
 आर्थिक नियोजनांतर्गत नियोजन मंडळाची भूमिका विषद करा **10**
- (c) Bring out the shift in composition and direction in India's foreign trade?
 भारताच्या विदेश व्यापार रचनेत आणि दिशेत झालेले बदल स्पष्ट करा. **10**
- (d) What is mean by value added tax ? Consider its chief merits and
 demerits in India? **10**
 मूल्यवर्धित कर म्हणजे काय ? भारतामध्ये मूल्यवर्धित करांचे प्रमुख गुणदोष स्पष्ट करा.
- 9 Answer the following sub questions :
 खालील उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा.
- (a) (i) Examine the achievements and failures of planning in India?
 भारतातील नियोजनाच्या यशापयशाविषयी परीक्षण करा. **05**
- (ii) What progress has the Indian economy made under planning ?
 Examine it with special reference to welfare of the people ? **05**
 नियोजन कालावधीतील भारतीय अर्थव्यवस्थेच्या प्रगतीचे लोककल्याणाच्या संदर्भात
 परीक्षण करा
- (b) Explain the composition and functions of the statutory development boards in
 Maharashtra state ? **10**
 महाराष्ट्रातील वैधानिक विकास मंडळांची रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- (c) Examine the changes in India's Balance of Payments since 1991?
 १९९१ नंतर भारताच्या व्यवहारशेषाच्या बदलाविषयी परीक्षण करा. **10**
- (d) Highlight of the fiscal Responsibility and Budget management rules, 2004?
 राजकोषीय जबाबदारी व अंदाजपत्रक व्यवस्थापन कायदा, २००४ याविषयी स्पष्टीकरण द्या **10**

00 0 00